

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

2. Принципи захисту психічно хворих осіб і поліпшення психіатричної допомоги. URL: <http://prava-lyudyny.org/pryntsypy-zahystu-psyhichno-hvoryh-osib-i-polipshennya>.
3. Mental Health Gap Action Programme (mhGAP) guideline for mental, neurological and substance use disorders. URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/93e56376-0e64-4a08-bdd0-703313be5354/content>
4. mhGAP Humanitarian Intervention Guide (mhGAP-HIG). URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8526b61b-e81b-4458-9d68-4f4ac712831f/content>
5. Про затвердження плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 21 червня 2024 р. № 572-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2024-p#Text>
6. Координаційний центр з психічного здоров'я. URL: <https://mentalhealthua.org>.
7. Офіс першої леді, МОЗ та партнери запускають Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ofis-pershoyi-ledi-moz-ta-partneri-zapuskayut-nacionalnu-programu-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki>

Ключові слова: право на охорону здоров'я, психічне здоров'я, міжнародне право, права людини, міжнародні стандарти, ВООЗ, принципи захисту осіб з психічними розладами.

Key words: right to health care, mental health, international law, human rights, international standards, WHO, principles for the protection of persons with mental disorders.

Науковий керівник: докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри морського та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету Андрейченко С. С.

Чернявський Марк Віталійович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ООН І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА ПРАВ ЛЮДИНИ У ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй (ООН) виникли як практичний механізм реагування міжнародного співтовариства на кризові ситуації та збройні конфлікти. Статут ООН не містить прямого положення про такі операції і, відповідно, не встановлює для них спеціального правового режиму. Окремого міжнародного договору, що регулював би діяльність миротворчих місій, також не існує, що породжує питання щодо застосовного права, зокрема міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини.

Сучасні миротворчі місії часто здійснюються в умовах активних збройних конфліктів, де сторони продовжують бойові дії, а традиційна функція «буфера» між сторонами конфлікту доповнюється широким спектром завдань. До них належить захист цивільного населення від фізичного насильства, забезпечення безпечного середовища для надання гуманітарної допомоги, підтримка державної влади та реформи сектору безпеки, роззброєння, демобілізація і реінтеграція колишніх учасників конфлікту, а також сприяння захисту прав людини та реалізації національної та міжнародної юстиції [1].

Сучасна практика свідчить, що миротворчі операції здійснюються у складних та небезпечних умовах збройних конфліктів, що зумовлює необхідність оцінки ефективності існуючих правових механізмів захисту прав людини та норм гуманітарного права. Важливим є аналіз правових інструментів контролю за дотриманням цих норм, визначення міжнародно-правової відповідальності, а також співпраці з національними органами влади та міжнародними організаціями у контексті забезпечення гуманітарного захисту.

Миротворчі операції ООН функціонують у складних правових умовах, де одночасно застосовуються норми міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини. Одним із ключових механізмів забезпечення дотримання цих норм є створення систем моніторингу та звітності, що включають регулярні місії спостерігачів, аудит дій військових підрозділів та взаємодію з національними правозахисними структурами. Такі механізми дозволяють оперативно виявляти порушення прав людини, надавати рекомендації для їх усунення та сприяти розслідуванню випадків порушень.

Важливу роль відіграють також спеціалізовані підрозділи миротворчих місій, що відповідають за інтеграцію принципів міжнародного гуманітарного права у повсякденну діяльність персоналу. Вони здійснюють правове консультування, організовують тренінги для військових і цивільних працівників, а також забезпечують правову підтримку гуманітарних організацій, які працюють у зоні конфлікту.

Одним із основних напрямів діяльності миротворчих операцій ООН є захист цивільного населення від фізичного насильства. Це реалізується через патрулювання та контроль конфліктних територій, створення безпечних зон та гуманітарних коридорів, а також оперативне реагування на випадки масових порушень прав людини, включаючи насильство щодо жінок і дітей, тортури та етнічні чистки. У багатьох випадках миротворчі місії уповноважені використовувати всі необхідні засоби, аж до застосування смертоносної сили, для запобігання, стримування або реагування на загрози фізичного насильства проти цивільного населення [2].

Важливою складовою діяльності миротворчих місій є систематичний моніторинг та звітність щодо порушень прав людини. Для цього створюються спостережні місії, здійснюється збір інформації про факти порушень, готуються регулярні звіти з рекомендаціями для державних органів та міжнародних інституцій. Така діяльність забезпечує прозорість дій сторін конфлікту, сприяє міжнародно-правовому реагуванню та є запобіжним механізмом проти подальших порушень прав людини.

Особливу роль відіграє правове консультування та інтеграція принципів міжнародного гуманітарного права у щоденну діяльність персоналу миротворчих операцій. Спеціалізовані підрозділи здійснюють навчання військового та цивільного персоналу щодо стандартів захисту прав людини, організовують тренінги з правових аспектів ведення операцій у зонах конфлікту, а також забезпечують консультативну підтримку гуманітарних організацій, які працюють у небезпечних регіонах. Така підготовка дозволяє персоналу ефективно виконувати свої обов'язки, знижуючи ризик порушення норм міжнародного права.

Миротворчі операції також сприяють забезпеченню доступу гуманітарної допомоги, що безпосередньо реалізує економічні, соціальні та культурні права цивільного населення. Організація доставки продовольства, медикаментів, питної води, медичної допомоги та відновлення критичної інфраструктури дозволяє підтримувати життя та здоров'я населення, а також забезпечує належний рівень життєвих умов у період активних бойових дій.

Крім того, миротворчі місії здійснюють заходи щодо зміцнення національних інституцій та верховенства права, що має критичне значення для довгострокового захисту

прав людини. Це включає реформу сектору безпеки, навчання та підготовку місцевих правоохоронних органів, підтримку судової системи та органів юстиції для ефективного розслідування порушень прав людини. Завдяки цим заходам створюються умови для стабільного функціонування правової системи та забезпечення верховенства права у постконфліктний період.

Не менш важливою є превентивна діяльність миротворчих операцій, спрямована на запобігання ескалації конфліктів та повторним порушенням прав людини. До таких заходів належать контроль за дотриманням режиму припинення вогню, участь у переговорних процесах між сторонами конфлікту, підтримка діалогу між громадами та створення механізмів раннього попередження загроз. Превентивні дії дозволяють зменшити ризики масових порушень прав людини та створюють передумови для довгострокової стабільності у регіонах, що постраждали від конфліктів.

Миротворчі місії все частіше залучаються до роботи на субнаціональному рівні, щоб краще зрозуміти причини конфліктів та впоратися з ними. Зрештою, запобігання майбутнім конфліктам передбачає зміцнення національного та субнаціонального потенціалу для усунення корінних причин конфліктів, таких як дискримінація, нерівність та маргіналізація. Це досягається за допомогою інклюзивних та партисипативних практик, що охоплюють жінок, молодь та маргіналізовані групи. Спілкування з представниками громад для розуміння їхніх скарг та страхів може призвести до діалогу між групами, які опинилися в конфлікті. Така взаємодія може зрештою призвести до мирного вирішення спорів [3].

Всі ці заходи в сукупності забезпечують норми міжнародного права прав людини у період збройних конфліктів, інтегруючи положення міжнародного гуманітарного права та стандартів міжнародного права прав людини в діяльність миротворчих операцій. Вони сприяють реалізації права на життя, свободу та особисту недоторканність, забезпечують захист цивільного населення та осіб, які не беруть участі у бойових діях, а також створюють правову основу для надання гуманітарної допомоги, відновлення функціонування державних інституцій і верховенства права.

Крім того, комплексний підхід миротворчих місій передбачає превентивні та корегувальні механізми контролю за дотриманням міжнародно-правових норм, включаючи моніторинг, внутрішні процедури розслідування порушень і взаємодію з національними та міжнародними правозахисними структурами. Завдяки цьому забезпечується не лише оперативний захист прав людини в умовах активних бойових дій, а й створюються умови для довгострокової правової стабільності та утвердження принципів верховенства права у постконфліктних суспільствах.

Таким чином, діяльність миротворчих операцій ООН має подвійний юридичний ефект: з одного боку, вона реалізує негайний захист прав людини у конкретних зонах конфлікту, а з іншого, формує нормативно-правову та інституційну базу для системного забезпечення прав людини та дотримання міжнародного гуманітарного права у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zwanenburg, M. UN Peace Operations, International Humanitarian Law and International Human Rights Law. In R. Kolb, G. Gaggioli, & P. Kilibarda (Eds.). Research Handbook on Human Rights and International Humanitarian Law: Further Reflections and Perspectives. 2022. 91-110 pp. URL: <https://doi.org/10.4337/9781789900972.00014>
2. Protection of civilians mandate. United Nations Peacekeeping. URL: https://peacekeeping.un.org/en/protection-of-civilians-mandate?utm_source=chatgpt.com

Ключові слова: права людини, миротворчі місії, міжнародне гуманітарне право, міжнародне право прав людини, миротворчі операції, збройні конфлікти.

Key words: human rights, peacekeeping missions, international humanitarian law, international human rights law, peacekeeping operations, armed conflict.

Науковий керівник: докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Ківалова Т. С.

Бугаєць Альона Сергіївна

*асистентка кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Дослідження розвитку права інтелектуальної власності демонструє, що його міжнародно-правове регулювання поступово перетворилося з інструменту гармонізації законодавств на інструмент домінування технічно розвинутих держав та обмеження доступу до певних благ. Як слушно підкреслює професорка Н.В. Бочарова, менш розвинені країни розчаровані швидко зростаючими захистами, які перешкоджають доступу до основних ліків, знань, інформаційних і комунікаційних технологій та інших ключових ресурсів розвитку, які захищені правом інтелектуальної власності [1, с. 158]. Тут ми дозволимо собі послатися також на позицію В.В. Туряниці, яка підкреслює значущість «невагомої економіки ідей, знань та інформації» [2, с. 348], що відіграє все більшу роль в глобальному розвитку.

Проблематичним виглядає те, що розробка нових двосторонніх, багатосторонніх і регіональних торговельних угод поза межами багатостороннього процесу погрожує політичному простору, який зберегли менш розвинені країни, незважаючи на їх членство в низці міжнародних договорів. На мікрорівні правовласники прагнуть зупинити широке несанкціоноване використання своїх активів інтелектуальної власності у відносно слабо врегульованому кіберпросторі та захистити їх від протиправного використання країнами, що розвиваються. Справу ускладнює швидкий розвиток цифрових технологій і поява Інтернету, нових бізнес-моделей і механізмів відкритого доступу, які порушили динаміку існуючих галузей інтелектуальної власності, визначених договорами, сформованими в XIX та XX століттях [3, с. 7]. Така зміна, у свою чергу, призвела до формування нових, іноді несподіваних аспектів захисту права інтелектуальної власності, що повинні бути враховані на сучасному етапі.

Наріжними каменями міжнародної системи інтелектуальної власності є Паризька конвенція про охорону промислової власності [4] та Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [5]. Ці конвенції були створені у 1880-х роках у той час, коли європейські країни шукали способи встановлення міжнародного порядку, аби, так би мовити, «вирівняти» різні режими захисту інтелектуальної власності, які існували в правових системах окремих держав. Хоча деякі країни віддавали перевагу більшій гармонізації або навіть універсальним стандартам, інші відмовились від цього і віддали

Секція № 9

Міжнародні універсальні механізми захисту прав людини

КАНЄНБЕРГ-САНДУЛ О.К.

Особливості міжнародно-правового регулювання статусу українських біженців в Європейському Союзі.....183

ФАСІЙ А.В.

Міжнародно-правові засади розроблення стратегій психічного здоров'я у післявоєнний період.....185

ЧЕРНЯВСЬКИЙ М.В.

Миротворчі операції ООН і забезпечення норм міжнародного гуманітарного права та прав людини у період збройних конфліктів.....188

БУГАЄЦЬ А.С.

Сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності.....191

Секція № 10

Захист прав людини в інформаційній сфері: сучасні виклики

ДРАКОХРУСТ Т.В., КРАВЕЦЬ А.А.

Перспективи розвитку біометричних технологій у сфері міграції (EES): виклики для права та суспільства.....194

ДРАКОХРУСТ Т.В., ПЕТРЕНКО В.А.

Вплив EES на свободу пересування осіб у Європейському Союзі.....196

ВИШНЯКОВА А.О., ДИМОВ К.Б.

Особливості доказування злочинів, які пов'язані із пропагандою.....197

ГРАБИНСЬКИЙ М.І.

Цифрові права людини: еволюція, виклики та перспективи правового регулювання....201

ГРУШКО М.В.

Кіберпростір як нова сфера збройного протистояння: міжнародно-правові виклики....204

ВОЙТОВИЧ П.П.

Право на правду та інформаційні права людини: постановка проблеми.....206

БОНДАРЬ О.В.

Адміністративні процедури доступу до публічної інформації як елемент належного врядування.....208

ОМЕЛЬЧЕНКО І.І.

Співвідношення принципу пропорційності з принципами міжнародного гуманітарного права.....211